

Маріупольський державний університет
Факультет іноземних мов
Кафедра прикладної філології

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протоколом засідання
Вченої ради факультету
іноземних мов
№ 5 від 18.12.2024

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ**

спеціальність 035 Філологія
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація 035.034 Слов'янські мови та літератури (переклад
включно), перша - російська
(назва спеціалізації)

освітньо-професійна програма Прикладна філологія (російська,
англійська)
(назва програми)

факультет іноземних мов
(назва факультету)

Київ 2024

Програма проведення атестаційного екзамену зі спеціальності для студентів денної форми навчання ОС «Бакалавр» за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізацією 035.034 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), за освітньо-професійною програмою Прикладна філологія (російська, англійська).

Розробники: к.філол.н., завідувач кафедри прикладної філології О.В. Педченко

Рецензенти: професор кафедри світової літератури та теорії літератури НПУ імені М.П. Драгоманова Т.А. Пахарєва

Схвалено кафедрою прикладної філології
Протокол № 5 від 17 грудня 2024 р.

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету іноземних мов
Протокол № 5 від «18» грудня 2024 р.

©. Кафедра прикладної філології, 2024

©. МДУ, 2024

ЗМІСТ

1. Зміст.....	3
2. Пояснювальна записка.....	4
3. Зміст програми.	8
3.1. Теорія і практика художньо-публіцистичного перекладу..	8
3.2. Сучасна російська мова.....	14
3.3. Модуль 3. Історія і теорія світової літератури.....	15
3.4. Орієнтовні завдання екзаменаційних білетів.....	26
3.5. Критерії оцінювання відповідей студентів.....	27
4. Список рекомендованої літератури	29

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Державна атестація бакалаврів зі спеціальності «Прикладна філологія (російська, англійська)» здійснюється Екзаменаційною комісією після завершення навчання на цьому освітньо-кваліфікаційному рівні та повного виконання навчального плану.

Вступний іспит проходить у письмовій формі із використанням інформаційно-комунікаційних технологій Zoom та Навчального порталу Moodle МДУ протягом 2 годин.

Атестаційний екзамен зі спеціальності є важливим етапом перевірки та оцінки ступеня підготовки у ЗВО філолога освітньо-кваліфікаційного рівня “Бакалавр” та становить особливу комплексну форму контролю.

Програма атестаційного екзамену зі спеціальності побудована у відповідності до вимог державного стандарту вищої освіти в Україні.

Мета екзамену – оцінка рівня мовної і літературознавчої підготовки філолога освітньо-кваліфікаційного рівня “Бакалавр”.

Завдання екзамену:

- визначити ступінь оволодіння поняттєвим апаратом сучасної лінгвістики і літературознавства;
- виявити знання основних норм літературної мови (орфоепічних, граматичних і т.п.) (за мовами спеціалізації);
- виявити знання основних аспектів теорії мови з фонетики, графіки та орфографії, орфоепії, лексикології, словотвору, морфології та синтаксису(за мовами спеціалізації);
- виявити знання основних аспектів усної народної творчості, теорії та історії літератури (XI – XX ст.) (за мовами спеціалізації);
- визначити ступень оволодіння знанням основних аспектів художньо-публіцистичного перекладу;
- перевірити сформованість вмінь використовувати набуті

теоретичні знання на практиці.

Атестаційний екзамен перевіряє оволодіння ЗВО такими компетентностями:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності, що передбачає застосування теорій філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Загальні компетентності	Здатність бути критичним і самокритичним. Здатність учинити й оволодіти сучасними знаннями. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	Здатність використовувати в професійній діяльності мову як особливу знакову систему, її природу, функції. Здатність використовувати в професійній діяльності теорії та історії російської та англійської мов. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про основні періоди розвитку зарубіжної і української російської і англійської літератур від давнини до ХХ століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників, художні явища, а також знання про тенденції розвитку літературного процесу та української літератури, зокрема драматургії. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати російську та англійську мови в усній та письмовій формі, у різних стилізованих різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання кваліфікаційних завдань у різних сферах життя. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовленнєвих, літературних, фольклорних фактів, інформації з перекладу російських і англійських текстів.

	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією розв'язання професійних завдань. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий, перекладацький аналіз художніх текстів різних стилів і жанрів.
--	---

Атестаційний екзамен перевіряє досягнення ЗВО таких результатів навчання

Результати навчання
1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та представниками державною та іноземними мовами усно й письмово, використовувати засоби організації ефективної міжкультурної комунікації. 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів. 8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мовного феномена, слова, історію російської літератури, історію зарубіжної літератури, застосовувати ці знання у професійній діяльності. 10. Знати норми літературної мови та вміння їх застосовувати у професійній діяльності. 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють. 13. Аналізувати й інтерпретувати твори російської та зарубіжної літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку в контексті літературного процесу. 14. Використовувати російську і англійську мови, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя. 15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та перекладацький аналіз художніх текстів різних стилів і жанрів. 16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції славянської філології.

застосовувати їх у професійній діяльності.

17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціальних сферах професійної діяльності та/або навчання.

Програма атестаційного екзамену містить питання з Теорії і практики художньо-публіцистичного перекладу, Сучасної російської мови, Історії та теорії світової літератури - відповіді на які дозволяють виявити рівень професійної підготовки філолога та виявлення практичних навичок з перекладу і цілісного аналізу художнього тексту.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

З ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

(складені відповідно до програми підготовки студентів освітнього ступеня “Бакалавр”)

Становлення і розвиток теорії перекладу. Значення терміна «теорія перекладу» в перекладознавстві. Напрями, завдання, методи дослідження лінгвістичної теорії перекладу. Основні етапи становлення та розвитку лінгвістичної теорії перекладу. Статус теорії перекладу.

Переклад як акт міжмовної комунікації. Сутність міжмовної комунікації. Види мовного посередництва. Сутність перекладу.

Мовні та позамовні аспекти перекладу. Компоненти перекладацької діяльності; їх співвідношення. Схема процесу перекладу з урахуванням його мовних та позамовних аспектів. Міжкультурна комунікація як вторинна моделювальна система у процесі перекладу; роль фонових знань і правильного осмислення предметної ситуації у процесі перекладу. Комунікативна ситуація. «Парадокси» перекладу, що детермінують переклад. Мовні та позамовні детермінанти перекладу.

Еквівалентність та адекватність перекладу. Концепції еквівалентності. Перекладність.

Семантичні аспекти перекладу. Значення і сенс. Семантична еквівалентність; референційна еквівалентність.

Перекладацькі трансформації. Типи перекладацьких трансформацій на компонентному підрівні семантичної еквівалентності. Мотиви і типи перекладацьких трансформацій на референційному підрівні семантичної еквівалентності.

Текст як одиниця комунікації. Текст як мовна одиниця, структурована і організована за певними правилами. Вербальна

комунікація і текст. Усний та письмовий текст. Текст як продукт мовленнєвої діяльності. Текст як багаторівнєве утворення. Властивості тексту. Успішне сприйняття тексту на перцептивному і тезаурсно-концептуальному рівнях як обов'язкова умова всіх видів взаємодії тексту з особистістю адресата.

Картина світу і когнітивно-прагматичні властивості тексту: онтологічні та прагматичні логічні класи в тексті. Внутрішня організація класів у тексті.

Загальні проблеми опису функційних стилів. Жанрова своєрідність функційного стилю. Функційно-стилістична типологія текстів. Проблема жанрової впорядкованості. Варіювання як здатність функційного стилю до взаємодії і взаємопроникнення.

Тема і мовні засоби її вираження. Лінгвістичний аспект теми. Концепції теми. Текстема. Макроструктура тексту.

Надфразова єдність. Реляції і актуальне членування на рівні надфразової єдності. Смислові типи надфразової єдності. Стилістичні засоби інтеграції надфразової єдності й тексту. Надфразова перспекція.

Одиниці перекладу і членування тексту. Види контекстуальних залежностей.

Лінгвістична прагматика і переклад. Взаємодія мовного акту і контексту. Прагматизація значення і її наслідки. Прагматична характеристика вербальної комунікації. Умова правильної інтерпретації тексту. Прагматична спрямованість тексту.

Пресупозиції. Класифікація пресупозицій. Прагматичні пресупозиції.

Прагматичні відношення в перекладі. Комунікативно-прагматична еквівалентність. Переклад як особливий вид співвіднесеного функціонування мов. Прагматичні відношення, що характеризують переклад як акт міжмовної і міжкультурної комунікації. Прийоми при передачі діалектної мови і просторіччя.

Проблема передачі індивідуальних мовних характеристик. Передача ситуативної диференціації в тексті перекладу.

Комунікативна інтенція відправника. Акт мовного спілкування. Функції мови. Важливість розмежування різних типів функційної еквівалентності.

Комунікативна установка перекладача. Перекладацькі ситуації. Переклад і види інформації. Значення фонових знань для перекладача. Умови успішного комунікативного акту за участю перекладача.

Закономірності мови міжкультурного спілкування. Переклад – особливий вид співвіднесеного функціонування мов. Мовна картина світу. Взаємозв'язок мови і культури.

Лексико-фразеологічні проблеми перекладу

Види лексико-фразеологічних відповідників згідно з теорією закономірних відповідностей: еквіваленти та аналоги (варіантні відповідники). Класифікація типів міжмовних лексичних відповідників за формою (конвергентні та дивергентні), за обсягом передачі екстралінгвістичної інформації (повні та часткові), за характером функціонування у мові (константні та okazionalні), за способом перекладу (прямі, синонімічні, антонімічні, гіперонімічні, описові, запозичені). Функціональні відповідники.

Змістова структура слова та аспекти її розгляду: 1) як сукупність елементарних сем, що утворюють дане значення слова; 2) як сукупність лексико-семантичних варіантів і значень, які слово отримує у процесі функціонування. Лексичні особливості, пов'язані з різним мовним баченням світу, вираження значення істоти.

Лексико-семантичні трансформації у перекладі. Диференціація значень (синонімічні відповідники), генералізація та конкретизація значень (гіпероніми та гіпоніми). Логічний розвиток поняття (метонімічний перенос у перекладі). Перефразування. Векторні заміни у перекладі. Прийоми

компенсації та конденсації (компресії).

Безеквівалентна лексика та шляхи її відтворення у перекладі, транслітерація та транскрипція, калькулювання, описовий переклад і підстановка. Передавання реалій. Прагматична адаптація елементів, що передають асоціативні реалії. Переклад неологізмів.

Специфіка перекладу окремих розрядів лексики. Переклад суспільно-політичних та науково-технічних термінів. Експресивне вживання термінів і його відтворення у перекладі. Переклад власних імен, географічних назв, назв установ, організацій, періодичних видань тощо. Роль традиції у перекладі власних імен. Передавання інтернаціональної та псевдоінтернаціональної лексики.

Сполучуваність слів у процесі перекладу. Особливості перекладу стійких словосполучень. Способи відтворення фразеологічних одиниць. Переклад образних фразеологізмів. Повне та часткове збереження та втрати образності при перекладі. Передавання прислів'їв, крилатих слів. Експресивне перетворення фразеології та його відображення у перекладі.

Лексикографія у перекладі. Види лексикографічних джерел. Використання словників різних типів: двомовних, багатомовних, тлумачних, синонімічних, фразеологічних, галузевих, словників скорочень і т.п. Енциклопедії, довідники та їх роль у перекладі. Ведення перекладацької картотеки.

Граматичні проблеми перекладу

Граматичні значення та їх передавання в перекладі. Збіг та розходження граматичних моделей рідної та іноземної мов. Граматичні відповідники, їхня відносність. Вибір граматичного відповідника в залежності від семантико-синтаксичної функції, лексичного наповнення та стилістико-експресивної функції конструкції.

Граматичні трансформації при перекладі: перестановка,

заміна членів речення та частин мови, додавання та опущення слів. Структурна обумовленість граматичних трансформацій.

Обов'язкові граматичні заміни при відсутності деяких морфологічних категорій у мові перекладу: передавання засобами іноземної мови видових форм рідної мови, функцій артиклів, особливих випадків вживання займенників, конструкцій з безособовими формами дієслів, які відсутні у рідній мові і т.п. Передавання модальності у перекладі.

Засоби відтворення граматичних категорій рідної та іноземної мов. Категорія роду, як засіб організації іменникової синтагми. Словотвірні та стилістичні функції категорії роду. Категорія детермінації та засоби її відтворення. Переклад на українську мову присвійних детермінативів французької мови. Дієслівні категорії: часу, способу, виду, стану.

Взаємозалежність синтаксичних і лексико-семантичних перетворень при перекладі висловлювання. Конверсивні перетворення. Реалізація у французькій та рідній мовах базової структури речення: "підмет-присудок-додаток". Інтерпретація базової структури речення на семантичному рівні.

Суб'єктно-об'єктна трансформація в перекладі. Трансформація складного речення у просте і навпаки. Заміна підрядності сурядністю та сурядності підрядністю. Способи підкреслення смислового центру (реми) висловлювання у рідній та іноземній мовах. Шляхи подолання інверсії в реченні при перекладі. Комунікативне членування тексту і його відтворення в перекладі.

Стилістичні та прагматичні проблеми перекладу

Стилістична та прагматична характеристики тексту як цілого та її відтворення у перекладі. Поняття комунікативної мети тексту. Передавання стилістичного забарвлення слів і граматичних зворотів (архаїзми, вульгаризм, канцеляризм, колоквіалізми тощо). Експресивна конкретизація при перекладі на рідну мову.

Прагматична адаптація тексту при перекладі. Слова, що виражають об'єктивні поняття, переклад їх на рідну мову. Відтворення у перекладі власних назв; історичні та екстралінгвістичні фактори добору засобів їх перекладу, транскрибування власних назв. Прагматична адаптація інтернаціоналізмів.

Передача стилістичних засобів: повторів, паралелізмів, метафор, метонімії, гри слів і т.п. Розкриття алюзій та прихованих цитат. Передача композиційних особливостей оригіналу.

Специфіка перекладу текстів різних жанрів: офіційно-ділових, науково-технічних, публіцистичних, художніх. Особливості газетно-публіцистичного стилю у французькій та українській мовах та їх відтворення у перекладі.

Перекладацька діяльність

Основні особливості перекладацької діяльності. Організація перекладацької справи в Україні та за її межами. Елементи наукової організації праці перекладача. Етика перекладача. Сутність професійної етики перекладача. Моральні принципи перекладача. Норми професійної поведінки перекладача. Професійна придатність і професійні вимоги.

Історія перекладацької думки

Славістика. Слов'янська перекладацька традиція. Англійська перекладацька традиція (Т. Севорі, Дж. Ферс, М.А.К. Хеллідей, Дж. Кетфорда, П. Ньюмарка, М. Снелл-Хорнбі, Ж.-П. Віне, Ж. Дарбельне, Ж. Мунен). Інтерпретативна теорія франко-канадського перекладознавства (Д. Селескович, М. Ледерер, Д. Селескович, М. Ледерер). Теоретичні інновації в перекладознавстві США (теоретичні праці Ю. А. Найди. Монографія «До науки перекладати». Розвиток перекладознавчих поглядів Найди в працях Тойбера. Праці Баскет-Макгайр і Росса). Перекладацькі школи в Німеччині (О. Каде, А. Нойберт, Г. Єгер, К. Райс, В. Віллс, Х. Крінгс, Е.-А. Гутта). Перекладацькі дослідження в

Скандинавії. Теоретичні концепції А. Людсканова і Г. Турі.

З СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

(складені відповідно з програмою підготовки студентів освітнього ступеня «Бакалавр»)

Основні одиниці фонетичної системи. Системи голосних та приголосних фонем. Типи лексичних значень слів. Структура лексичного значення. Сема як мінімальний компонент значення слова. Типи зв'язків між лексико-семантичними варіантами: метонімія, метафора, гіперогіпонімія, енантіосемія. Структура багатозначності слів: радіальна, ланцюжкова, радіально-ланцюжкова. Семантична тотожність слова. Активна та пасивна лексика. Фразеологізм та його основні властивості. Семантична та лексикограматична структура фразеологізму.

Морфема та слово. Їх загальні ознаки та відмінності. Поняття про аломорфи та варіанти морфеми. Типи афіксальних морфем (префікси, суфікси, флексії, постфікси). Поняття граматичної основи слова. Типи основ. Виробнича основа. Структурна та семантична співвідносність похідної основи з основою, що виробляє. Словотвірний тип. Продуктивні та непродуктивні словотвірні типи. Морфемні та неморфемні способи словотвору.

Лексико-граматичні розряди іменників. Категорія роду іменників. Її значення та способи вираження. Система відмінкових форм та значень. Чинники, що зумовлюють значення відмінкових форм. Лексико-граматичні розряди прикметників. Короткі форми якісних прикметників. Категорія 8 ступеня порівняння прикметників. Дієслово як частину мови. Обсяг дієслівної лексики. Основи дієслова, їх формотворчі функції. Продуктивні та непродуктивні класи дієслів у російській мові. Категорія виду дієслова. Способи утворення видової пари. Перехідні та неперехідні дієслова. Їх зв'язок із категорією об'єктності. Категорія

застави дієслова. Граматичне значення та способи вираження заставних відносин. Причастя як атрибутивна форма дієслова. Дієприслівник як атрибутивна форма дієслова. Службові частини мови.

Підрядні зв'язки слів у словосполученні: узгодження, управління, примикання, відмінкове примикання. Принципи класифікації словосполучень. Пропозиція як основна синтаксична одиниця. Основні ознаки речення. Структурний, семантичний та комунікативний аспекти речення. Члени речення як структурно-семантичні компоненти речення. Морфологізовані та неморфологізовані члени речення.

Структурно-семантичні типи односкладових речень. Структурно-семантичні різновиди неповних речень. Ускладнення формальної та семантичної структури простої пропозиції. Різновиди ускладненої пропозиції. Складне речення як формально організоване синтаксичне об'єднання предикативних одиниць. Складносурядні пропозиції. Їх основні структурно-семантичні типи. Складнопідрядні речення. Питання класифікації складноподчинених пропозицій. Багатокомпонентні складнопідрядні пропозиції. Їх типи та різновиди. Безспілкова складна пропозиція та її структурно-семантичні типи. Поняття про складне синтаксичне ціле як одиниці тексту. Період як особлива форма організації монологічного мовлення. Основні різновиди періоду. Поняття чужої мови. Форми передачі чужої мови.

З ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(складені відповідно до програми підготовки студентів освітнього ступеня “Бакалавр”)

Термін і поняття «антична література», її хронологічні межі. Міф як історико-культурна категорія, етапи розвитку грецької міфології (А. Тахо-Годи). Гомерівський епос. Гомерівське питання: історія виникнення і сучасний стан. Міфи про троянську війну:

історична дійсність та її художнє осмислення. Генеалогічний та дидактичний епос Гесіода («Теогонія», «Роботи і дні»). Лірика VII - VI ст. до н.е. (Архілох, Гиппонакт, Солон, Тіртеї, Сапфо, Алкеї, Вакхилід, Піндар і ін.). Класичний період розвитку давньогрецької літератури (V -IV ст. до н.е.). Розквіт давньогрецького театру. Становлення і розвиток жанру трагедії (Есхіл, Софокл, Евріпід). Давня аттична комедія (Арістофан). Літературна доля грецького роману. Римська література періоду республіки (до 30-х рр. до н.е.). Римський театр: публічні видовища. Комедія (паліата, тогата і т.д.). Звернення до новоаттичної комедії (Плавт, Теренцій). Література періоду громадянських війн. Життя та основні періоди творчості Вергілія, Горація, Овідія. Римська любовна елегія: Тібулл, Проперцій. Срібний вік римської літератури (I - II ст. н.е.). Епоха Юліїв і Клавдіїв: «новий стиль». Стоїцизм Сенеки. Сатиричне відтворення дійсності в «Сатириконі» Петронія. Байки Федра, відношення Федра до грецьких зразків і сучасної дійсності. Сатири Ювенала: об'єкти сатиричного зображення, форми і засоби викриття. Апулей - філософ і софіст. Ідейно-філософська концепція «Метаморфоз», особливості композиції і хронотопу, значення вставних новел.

Джерела середньовічної літератури. Періодизація літератури Середніх віків. Клерикальна література на латинській мові. «Каролінгське відродження» як епоха розквіту клерикальної літератури на латинській мові. Творчість вагантів і голіардів. Народна поетична творчість раннього Середньовіччя. Героїчний епос зрілого Середньовіччя. Лицарська література Середньовіччя. Міська література Середньовіччя.

Відродження як тип культури. Хронологічні межі епохи Відродження. Соціально - історичний стан в Західній Європі. Поняття ренесансного гуманізму. Поняття Реформації. Вчення про людську особистість і сенс боротьби протестантів з католицькою церквою. Значення епохи Відродження в європейській культурі.

Італійська література. Раннє Відродження (Треченто). Данте як представник перехідного етапу від Середньовіччя до Ренесансу. Аналіз «Божественної комедії» (частина 1 «Пекло»). Життя і творчість Ф. Петрарки, Дж. Боккаччо. Література зрілого Відродження. Загальний огляд творчості Лоренцо Медічі, Боярдо, Аріосто. Література пізнього Відродження. Творчість Т. Тассо. «Вчена комедія» Макіавеллі. Комедія «дель арте» та її характерні маски. Загальна характеристика епохи Відродження у Франції. Гурток Маргарити Наваррської. Життя і творчість Франсуа Рабле. Ренесансна поезія. Плеяда. Англійські гуманісти. «Утопія» Т. Мора. Творчість Е. Спенсера, Д. Лілі, К. Марло. Творчість Шекспіра. Жанрові різновиди іспанського ренесансного роману. Життя і творчість Сервантеса. Створення національної іспанської драми. Лопе де Вега та його школа. Загальна характеристика німецької літератури і літератури Північного Відродження. Література про дурнів. Художня творчість Еразма Роттердамського.

Нова концепція світу і людини в філософських теоріях XVII століття і її переломлення в класицизмі і бароко. Класицизм як теорія мистецтва. Основні положення естетичної системи класицизму. Спадщина античності і естетична система класицизму. Бароко як літературний напрям. Складність соціальної природи бароко, що зумовила багатоплановість його ідейних і художніх тенденцій.

Специфічні риси іспанської літератури XVII ст., пов'язані з бароко. Поезія Гонгори. Іспанський крутіський роман XVII ст. (Кеведо, Велес де Гевара). Ренесансні традиції і проблеми бароко у творчості П. Кальдерона. Риси бароко в творчості Джона Донна. Метафізична школа та «поезія кавалерів». Революція в Англії і творчість Д. Мільтона. Поема «Втрачений рай». Англійська література кінця XVII століття (Беньян, Бетлер, Драйден, Конгрів та ін.) Театр реставрації. Загальна характеристика німецької

літератури XVII століття. Поезія (Опіц, Грифіус, Логау) і драматургія (Лоенштейн, Вейзе, Рейтер) Німеччини. Німецька проза і творчість Г. Гріммельсгаузена. Основні віхи французької історії XVII століття. Риси бароко в прецізній літературі (Д'юрфе, М. де Скюдери, Вуатюр). Проблеми «побутового реалізму» і діяльність лібертенів (Сірано де Бержерак, Сорель, Скаррон, Фюретьер). Франсуа Малерб - перший французький класицист. Розвиток принципів класицизму від Малерба до Буало. Творчість П. Корнеля, Ж. Расіна, Мольєра. Жанр байки в творчості Ж. Лафонтена. Ставлення класицистів до прози. Проза Паскаля, Севиньє, Ларошфуко, Лабрюєра. Психологічна майстерність в романі М. де Лафаетт "Принцеса Клевська». Казки Шарля Перро і їх місце в літературі XVII століття. Роль Перро в «суперечці давніх і нових».

Просвітництво - провідна лінія розвитку європейської культури XVIII століття. Літературні напрями Просвітництва: рококо, просвітницький класицизм, просвітницький реалізм, сентименталізм. Основні жанри просвітницької літератури. Література передромантизму. Просвітницький класицизм. Творчість А. Поупа і діяльність Торійського клубу. Сентименталізм в англійській поезії. Романи Д. Дідро, Дж. Свіфта, С. Річардсона, Г. Філдінга, Т. Смоллета, Л. Стерна. Англійська драма XVIII століття (Лілло, Гей, Філдінг). Комедійна майстерність Шерідана Р. Б. в «Школі лихослів'я». Передромантична поезія (Макферсон, Чаттертон). «Готичний роман» (Уолпол, Редкліф, Казот). Поезія Р. Бернса. Лесаж. Роман «Жиль Блас» - історія життя талановитого простолюдина у Франції XVIII століття. Монтеск'є. «Персидські листи» і жанр просвітницького філософського роману. Психологічний роман абата Прево «Історія шевальє де Гріє і Манон Леско». Творчість Бомарше. «Революційний класицизм». Театр Вольтера. Ірої-комічна поема «Орлеанська дівка». Філософські повісті «Кандид, або Оптимізм», «Простодушний».

Дідро - організатор і натхненник енциклопедистів. «Черниця», «Племінник Рамо», «Жак-фаталіст» - романи французького просвітництва. Педагогічні ідеї Руссо в романі «Еміль, або Про виховання». «Юлія, або Нова Елоїза» і жанр сентиментального роману в листах. Місце «Сповіді» Руссо у світовій літературі. Німецьке Просвітництво. Естетичні погляди і художня творчість Лессінга. Література «Бурі і натиску». Риси історизму і народності в естетиці Гердера. Передромантична драматургія (зародження жанру мелодрами). Творчість Й.-В. Гете і Г. Шиллера. Драматургія Просвітництва: Гольдоні, Гоцці, Альф'єрі. Загальна характеристика американської літератури.

Роль філософії Ф. Шеллінга в формуванні естетики романтизму: концепція світу, розвитку, пізнання, Бога, зв'язків людини і природи, концепція любові, сутність поняття «інтелектуальна інтуїція»; зв'язки філософії та літератури; уявлення про творчу особистість, творчий акт і джерела багатозначності твору, ідея міфотворчості. Філософія Шеллінга як основа розвитку уявлення про романтичну іронію, сутність поняття «романтична іронія».

Творчість Е.Т.А.Гофмана. Ідея універсальної особистості, роль музики і творчості, двосвіття, фантастика, гротеск, романтична іронія. Філософські і соціальні витоки французького романтизму. Періодизація. Зв'язок з літературою XVIII століття, протистояння класицизму. Проблема уяви, мальовничості, сюжетної напруженості, метафоричності стилю (П. Леру, Гюго «Місячне сяйво», Мюссе «Експромт»). Соціальна тематика французького романтизму. Система жанрів. Основні представники. Лірика Ламартіна, А. де Віньї («Смерть вовка»), у А. де Віньї і А. де Мюссе (цикл «Ночі»). Типологія французького роману. «Корінна» Ж. де Сталь - залежність темпераменту від географічних широт, передбачення стендаlevського зображення еволюції почуття, тема жіночої емансипації. Психологічний роман і новела:

«Рене» Шатобріана, «Адольф» Констана, «Сповідь сина віку» Мюссе. Психологічний і соціальний роман Ж. Санд, тема мистецтва і творчої особистості в її романах. Творчий шлях В. Гюго. Періодизація. Передмова до драми «Кромвель» як маніфест французького романтизму. Періодизація англійського романтизму. Основні представники, основні жанри. Творчість Блейка, С.Т.Колріджа, П.Б.Шеллі. «Озерна школа» В. Вордсворт. Витоки характеру і творчості Дж.Г.Байрона, життєві цілі поета. Скептицизм і раціоналізм. Титанізм героїв і конфліктів. «Чайльд-Гарольд» як новий тип ліро-епічної поеми: зміни в сюжеті, проблема зв'язків ліричного героя і героя твору, перетворення епічного твору в ліричний щоденник автора. Поезія В. Скотта, зв'язок його балад з народною творчістю. Концепція особистості в романах В. Скотта. Своєрідність композиції. Зв'язок романів В. Скотта з готичним романом. Роль романтизму в розвитку літератури США, зв'язок з процесом становлення американської самосвідомості. Специфіка сприйняття європейського досвіду і складання своєрідності національної літератури англійською мовою. Зв'язок Купера з традицією В. Скотта, а В. Ірвінга і Е. По з німецьким романтизмом. Хронологічні межі та періодизація. Війна між Північчю і Півднем як історичний вододіл зміни літературних напрямів в літературі Америки. Своєрідність американської поезії і американського роману.

Естетика реалізму. Співвідношення реалізму і романтичної традиції в 1830-1840-х і 1850-1870-х роках: «романтизм» Меріме, Стендаля, «еклектизм» Бальзака, романтичне і реалістичне у Гейне, романтична традиція у Діккенса, антиромантизм Флобера, своєрідність пізнього романтизму Гюго, Ж. Санд, становлення естетики реалізму. Пафос критичного (соціального) реалізму і герой сьогодення і майбутнього. В. М. Теккерей. Критичний реалізм як провідний напрям в літературі 1830-1840-х років у його національних формах. Актуалізація романтичних традицій в

літературі 1850- 1860-х років: Геббель, Вагнер, Шторм, Раабе, Ібсен, Лонгфелло, Торо. Співіснування романтизму і реалізму в поезії Гейне 1840-1850-х років, Бодлера і Вітмена. Нові риси реалізму. Критика концепції «кризи реалізму». Реалізм 1850-1880-х років - новий етап в досягненні єдності людського характеру і соціальної дійсності.

Бронте і Дж. Еліот. Роман «Джейн Ейр» (1847) та англійська традиція соціально-побутового і психологічного романів. Джордж Еліот (1819-1880). Етапність творчості письменниці в зволучії англійського соціального реалізму.

Позма Г. Гейне «Німеччина. Зимово казка» (1844). Особливості жанру і типологія ліро-епічної поеми: сюжет, структура, ліричний герой.

Ш. Бодлер. Соціальні, духовні та естетичні позиції поета. Сутність «бодлерівського питання». «Квіти зла» (1857; 1861; +1869; 1895) як поворотне явище в історії французької поезії; цілісність структури, поетичні мотиви та образи збірки як «ліричної сповіді сина віку».

Рубіж XIX-XX ст. - новий етап у розвитку західноєвропейської і американської літератур. Риси belle époque і fin de siècle в культурному житті Західної Європи на рубежі XIX-XX ст. Філософські основи декадансу і модернізму (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон, З. Фрейд). Роман Ж.-К. Гюїсманса «Навпаки» - «біблія» європейського декадансу.

Париж - культурний центр Європи наприкінці XIX - початку XX ст. Проблема літературного імпресіонізму. Елементи імпресіонізму в творчості П. Верлена, Е. Дюжарден, бр. Гонкур, Е. Золя, Мопассана, М. Пруста. Французький символізм: генезис і естетика. «Маніфест символізму» Ж. Мореаса. Поняття символу. Символізм у французькій поезії (П. Верлен, А. Рембо, С. Малларме). Символізм у драматургії (М. Метерлінк) і в прозі (А. Жид). Постсимволізм у Франції. Концепція «трьох факторів» І.

Тена. Гонкури - предтечі французького натуралізму. Е. Золя - глава французького натуралізму. Концепція «експериментального роману» Золя. Психологічний роман Мопассана. Мопассан-новеліст. Філософізація художньої свідомості на рубежі XIX-XX ст. і філософський роман А. Франса. Проблема творчої особистості в «Героїчних життях» Роллана.

Нерівномірність історичного і культурного розвитку скандинавських країн. «Рух прориву» в Данії (Г. Брандес). Становлення і розквіт реалізму у скандинавській літературі (Б. Б'єрнсон, Ю. Лі, Г. Ібсен, А. Стріндберг). Ускладнення картини літературного життя в 90-і роки (формування натуралізму, символізму, неоромантизму, експресіонізму і т.д.). Місце норвезької літератури на рубежі XIX-XX ст. «Новий психологізм» Гамсуна. Традиції «національної романтики» в ранніх романтичних драмах Ібсена («Фру Інгер з Естрота», «Воїни в Хельгеланде», «Боротьба за престол»). Реалістична соціально-психологічна драма ідей Ібсена («Ляльковий дім», «Привиди»). Значення Ібсена для становлення західноєвропейської « нової драми ». Соціокультурна ситуація в Німеччині на рубежі XIX-XX ст. Ф. Ніцше як виразник кризового стану європейської культури рубежу століть. Специфіка німецького натуралізму і його роль в розвитку критичного реалізму. О. Уайльд - глава англійського естетизму. Періодизація творчості Уайльда. Уайльд-поет, казкар, романіст. Неоромантизм в англійській літературі. Жанрові вподобання англійських неоромантиків: пригодницький (Дж. Конрад, Г. Хаггард, Р. Кіплінг), історичний (Р.Л. Стівенсон), детективний (А. Конан-Дойл, Г.К. Честертон) роман.

Специфіка літературного процесу в США на рубежі століть: регіоналізм американської літератури, специфічний характер американського романтизму, його велика часова протяжність. Пізні романтики (Е. Дікінсон, Г. Мелвілл, В. Вітмен). Становлення реалізму в американській літературі. «Ніжний реалізм» В.

Хоуеллса. Морально-психологічна спрямованість творчості Г. Джеймса. Вплив європейських письменників на становлення Г. Джеймса. Джеймс і Тургенєв. Література «розгрібачів бруду». Поезія Карла Сандберга. Американський натуралізм (Х. Гарленд, С. Крейн, Ф. Норріс) як естетична реакція на «ніжний реалізм». Специфіка натуралізму в США і його роль в становленні реалістичного роману. Творчість М. Твена, Д. Лондона, Т. Драйзера.

Соціокультурна ситуація в Центральній і Південно-Східній Європі на рубежі XIX-XX століть. Специфіка літературного процесу в країнах Центральної і Південно-Східної Європи (сильна романтична традиція, несформованість натуралізму та обмеженість декадентських тенденцій). Критичний реалізм (Б. Прус, Е. Ожешко, Г. Сенкевич, І. Вазов). Символізм в слов'янських літературах (О. Жупанчич, І. Краска, Т. Троянов, Л. Стоянов). Особливості модернізму в літературах Центральної і Південно-Східної Європи. «Молода Польща». Роль російської літератури у розвитку слов'янських літератур. Регіоналізм індійської літератури. Зародження реалістичних тенденцій в літературі Бенгалії та інших регіонів Індії. Р. Тагор - письменник і громадський діяч. Концепція «джібон-дебота» («божества життя»). Філософський роман «Гора». «Літературний американізм» як культурний феномен латиноамериканських країн. Зародження реалізму в літературах латиноамериканського регіону (А. Блест Гана, Е. да Кунья). Латиноамериканський «модернізм» в поезії континенту (Р. Даріо, Р. Хаймес Фрейре, Е. Карр'єго та ін.). Х. Марті - еволюція письменника від романтизму до реалізму.

Загальні закономірності та особливості розвитку літератури XX століття - епохи світових війн, соціально-політичної і науково-технічної революції. Авангардистські течії як прояв прагнень до оновлення мистецтва. Експресіонізм, футуризм, дадаїзм, сюрреалізм. Міфотворчість, «потік свідомості», монтаж, художнє

втілення категорій простору і часу в літературі ХХ століття. Література і психологія. Фрейдизм і література. Філософія екзистенціалізму і література.

Психологізм романів Моріака. Художній світ романів Пруста. Екзистенціалістська проблематика і романтичні начала у творчості раннього Камю: мотив «панує абсурд - перемагає любов». Ж. П. Сартр - письменник-екзистенціаліст. Е. М. Ремарк і творчість письменників «втраченого покоління». Творчість Т. Манна у воєнні та післявоєнні роки: від «Роздумів аполітичного» до створення «інтелектуальних романів» з філософсько-історичною проблематикою. Традиції німецького романтизму в творчості Г. Гессе. Творчість Б. Брехта - поета, драматурга, режисера і теоретика драми. П'єси Дюрренматта і Фріша. Джойс - міфотворець ХХ століття. «Улісс» - енциклопедія модернізму. Вірджинія Вулф - теоретик англійського модернізму, літературний критик, сміливий експериментатор в сфері художньої прози. Вулф і «група Блумсбері». Д. Г. Лоуренс: місце і роль його творчості в літературному процесі ХХ століття, в модернізації англійської літератури. Т. С. Еліот - реформатор сучасної поезії та критики. Антиутопія в літературі ХХ століття. «Прекрасний новий світ» Хакслі, «Скотоферма» і «1984» Орвелла.

Тема американської мрії і американської трагедії в творчості письменників США. Романи Драйзера: діловий світ в трилогії про Каупервуда, мистецтво і художник в романі «Геній», становлення особистості в «Американській трагедії». Романтичне відбиття теми американської мрії і протистоячого їй прагматизму в творчості Фіцджеральда. Роман «Великий Гетсбі». Тема війни в творчості Е. Хемінгуея. Техніка «айсберга». Любов і війна в романі «Прощай, зброе!». Фолкнер і «південна школа» в літературі США (Уоррен, В. Стайрон). Американська драматургія 20-30-х років і творчість Ю. О'Ніла. Пошуки форми сучасної трагедії і поетика драматургії О'Ніла. П'єса «Любов під в'язами».

Переоцінка спадщини минулого, національна самокритика, осмислення нової дійсності в німецькій літературі. Борхерт і тема «поверненого покоління». Романи та оповідання Бюлля: «Де ти був, Адам?», «І не сказав жодного слова», «Очима клоуна». Творчість Грасса і його роман «Бляшаний барабан». Постмодерністський роман Зюскінда. Література НДР (Г. Кант, К. Вольф).

Англійська література після другої світової війни. Творчість письменників старшого покоління - Прістлі, Гріна, Сноу, І. Во. Тема «англійця за кордоном» у творчості Гріна. Творчість «сердитих молодих письменників» в контексті післявоєнної літератури Англії. П'єса Осборна «Озирнись у гніві!» П'єси Пінтера «Сторож», «Пейзаж», «Колекція». Філософсько-алегоричні романи-притчі Голдінга «Володар мух», «Шпиль». Голдінг і екзистенціалізм. Філософсько-психологічні романи Айріс Мердок. Еволюція письменниці від екзистенціалізму до неоплатонізму. Творчість Дж. Фаулза.

Філософія та естетика літератури абсурду. Соціальний гротеск і пародіювання соціальної реальності в п'єсах Йонеско «Голомоза співачка» і «Носороги». Театр Беккета. Антидрама «Чекаючи на Годо». Французький «новий роман». Поетика роману Н.Саррот «Золоті плоди». Романи і кіноромани Роб-Гріє «У лабіринті» і «В минулому році в Марієнбаді». Стаття Роб-Гріє «Про деякі застарілі поняття». Роман Мерля «За склом».

Рух бітників і молодіжна «контркультура» в США. Поема Гінсберга «Крик» - маніфест бітництва. Керуак - один із родоначальників руху бітників в американській літературі. Творчість Селінджера в контексті «контркультури». «Новий журналізм» і документальні жанри в американській літературі: «нехудожні романи», «романи як історії». Творчість Капоте («З холодним серцем»). Романи Апдайка (трилогія про Кролика - Гаррі Енгстроме). Роман-притча «Кентавр» - міфологізація буденності.

Проблема прогресу і моралі в сатиричних творах Воннегута («Колиска для кішки»). «Пастка-22» Хеллера - роман-метафора про американську дійсність 1950-1960-х років.

Художні пошуки, досягнення і відкриття Маркеса, Карпент'єра, Кортасара, Фуентеса, Борхеса. «Магічний реалізм» і «необароко» в латиноамериканській літературі. Роман Маркеса «Сто років самотності». Тема долі латиноамериканського континенту в романі і міфологема самотності. Філософські розповіді, поезія та есе Борхеса.

Постмодернізм в літературі і суперечки про сутність постмодернізму. Барт, Дерріда, Крістева. Постмодернізм як вираз «духу часу», як феномен другої половини ХХ століття. Поняття і терміни постмодерністської естетики. Твори Фаулза, Зюскінда, Кортасара, Борхеса, Умберто Еко як явища постмодернізму.

3.4 ОРІЄНТОВНІ ЗАВДАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ

Перше завдання - тест з теоретичних питань по теорії перекладу, сучасній російській мові, історії та теорії світової літератури.

Тест буде розташований на Навчальному порталі. Для проходження тесту надано 30 хвилин. Тест містить 50 питань.

Приклад тестового питання

Переклад, у якому еквівалентно відтворено лише предметно-логічну частину змісту оригіналу при можливих відхиленнях від жанрово-стилістичної норми й узуальних правил вживання мови перекладу, це:

- а) адекватний переклад
- б) точний переклад
- в) еквівалентний переклад

Складна сукупність мовних та смислових ознак, оцінка яких складається з понять лексичного багатства, образності, індивідуальності мови персонажів – це:

- а) прагматична якість тексту
- б) естетична якість тексту
- в) неосновна якість тексту

Семантичні синоніми ентузіазм – *наснагу* відрізняються один від одного:

- а) ступенем прояву ознаки;
- б) розширенням чи звуженням значення;
- в) абстрактністю чи конкретністю;
- г) додаткове значення.

Друге завдання – перекласти уривок (200-220 др.зн.) публіцистичного тексту на українську.

Третє завдання – зробити аналіз художнього тексту з урахуванням особливостей роду, жанру і напряму до яких належить текст.

3.5 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання дорівнює 100 балів. Згідно цієї шкали студенти, що складають іспит та набирають від 0 до 59 балів демонструють низький рівень володіння предметом; від 60 до 73 – нижче середнього, від 74 до 81 – середній, від 82 до 89 – вище середнього, від 90 до 100 – високий рівень володіння предметом.

- А (відмінно) – 90-100 балів;
- В (добре) – 82-89 балів;
- С (добре) – 74-81 бал;

D (задовільно) – 64-73 бали;

E (задовільно) – 60-63 бали.

№ з/п	Критерії оцінювання	Бали
1	Написання ділового листа за заданими параметрами - 10 балів – достовірний переклад термінів з використанням адекватних перекладацьких засобів та трансформацій; - 10 балів – коректне тлумачення та переклад синтаксичних функцій, зрозуміння та адекватний переклад відповідних синтаксичних конструкцій з використанням адекватних синтаксично обґрунтованих трансформацій; - 10 балів – загально-лінгвістична компетентність: правопис, вживання артикля, часу/способу дієслова, відмінку іменника, тощо.	50
2	Письмовий переклад публіцистичного тексту, що оцінюється наступним чином: - до 10 балів – достовірний переклад громадсько-політичних понять і термінів з використанням адекватних перекладацьких засобів та трансформацій; - до 8 балів – коректне тлумачення та переклад синтаксичних функцій, зрозуміння та адекватний переклад відповідних синтаксичних конструкцій з використанням адекватних синтаксично обґрунтованих трансформацій; - до 7 балів – загально-лінгвістична компетентність: правопис, вживання артикля, часу/способу дієслова, відмінку іменника,	25

	тощо.	
3	Аналіз та інтепретація запропанованого у білеті художнього тексту - до 10 балів – чітке й ясне інтерпретування художнього тексту, спираючись на традиційний літературознавчий аналіз; - 5 балів – визначення теми, ідеї, особливостей композиції та характеристики дійових осіб - 5 балів – корисна інформація про автора твору та історію написання; - 5 балів – активне використання літературознавчої термінології, вільне володіє понятійним апаратом, уміння використовувати знання суміжних дисциплін, зокрема стилістики, лінгвістичного аналізу.	25

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Теорія і практика перекладу

1. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
2. Васенко Л. А., В. В. Дубічинський, О. М. Кримець. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
3. Володіна Т.С., Рудківський О.П. Загальна теорія перекладу для першого (бакалаврського) рівня. Навч.-метод. посібник. К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. 296 с.

4. Гайдук Н. А. Навчально-методичний посібник з перекладу для ЗВО спеціальності «Філологія» / укл. Н.А. Гайдук, к. філол. н., доцент кафедри слов'янської філології та перекладу. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Маріуполь: МДУ, 2021. – 255 с.
5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу/ В. В. Коптілов.-К: Юніверс, 2002. 280 с.
6. Корунець І. В. Короткий нарис історії українського та західно-європейського перекладу/ І. В .Корунець.- К.: КНЛУ, 2000.
7. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу/ І. В.Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2003.
8. Корунець І.В. Лекції зі вступу до перекладознавства / І.В. Корунець. - Вінниця: Нова Книга, 2001. – 86 с.
9. Мороховський А. Н. та ін. Стилїстика англійської мови/ А. Н. Мороховський та ін..- К.:Вища школа, 1991. - 272 с.
10. Ярова Г.Г. Мистецтво перекладу. The Art & Craft of Translation : Sourcebook for ESL Students: Навчальний посібник з усного та письмового перекладу для студентів старших курсів вищих навчальних закладів. К.: Логос, 2017. 353 с.
11. Lambert J. Functional Aproaches to Culture and Translation. Selected Papers by José Lambert / Dirk Delabastita, Lieven D'hulst and Reine Meylaerts (eds). – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2006. – 225 p.

Сучасна російська мова

1. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 264 с.
2. Загнітко А. П. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця, 2020.
3. Козлова О.Е. Современный русский язык. Морфология (именные части речи). Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2009. 72с.
4. Козлова О.Е. Современный русский язык.

Морфология (глагол, наречие, служебные части речи).
Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2010. 88 с.

5. Історія та теорія світової літератури

Історія і теорія світової літератури

1. Антична література. Греція. Рим. Хрестоматія /Упорядники: Михед Т.В., Якубіна Ю.В. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 952 с.

2. Давиденко Г. Й. Величко М. О. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] К.: Центр учбової літератури, 2007.

3. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] К.: Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

4. Давиденко Г.Й., Акуленко В.Л. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. URL: <https://subject.com.ua/pdf/125.pdf>

5. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму: Підручник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2001, 416 с.

6. Помазан, І. О. Історія зарубіжної літератури XX століття : підруч. Для студ. гуманітар. ф-тів вищ. навч. закл.; Нар. укр.акад., [каф. українознав.]. Х. : Вид-во НУА, 2016. 264 с.

7. Тверітінова Т.І. Т26 Історія зарубіжної літератури XIX століття. Доба реалізму: навч. посіб. для студ. / Т.І. Тверітінова. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грін ченка, 2020. 424 с.

8. Шаповалова М.С., Рубанова Г.Л., Моторний В.А. Історія зарубіжної літератури. Львів: Світ, 1993.

9. Яременко Н. В., Коломієць Н. Є. Історія зарубіжної літератури XVII - XVIII століття: матеріали для вивчення: навчальний посібник. Кривий Ріг, 2021.